

MASARYK UNIVERSITY
FACULTY OF ECONOMICS
AND ADMINISTRATION

**Přípravný kurz
navazující
magisterské studium**

Náš cíl – připravit se na přijímací test

2

Dovednosti a znalosti získané po studiu textů

Banky jako základní prvek bankovní soustavy tvoří hlavní a podstatnou část finančního systému. Bankovní obchody realizované prostřednictvím platebního styku bank s rostoucím podílem elektronické komunikace, budou stále větší vahou působit na každý subjekt z hlediska množství a kvality poskytovaných služeb. Umožní při správném výběru produktů dosažení nejen přehledu v reálném čase o stavu příjmů a výdajů, ale i další finanční možnosti každého subjektu z hlediska dosažení vyššího výnosu a likvidity, při předem známém postoupeném riziku.

Studium bankovníctví má umožnit přijímat správná manažerská rozhodnutí tím, že Vás naučí lépe chápat a přijímat podstatné finanční informace, nejen v bankovním, ale i komerčním a veřejném sektoru. Máte-li přijímat správná rozhodnutí, potřebujete odborné vybavení k lepšímu porozumění procesů, které probíhají ve finančním systému. Bankovní soustava, centrální banka a bankovní obchody s finančními produkty včetně platebního styku bank, tvoří podstatnou a rozhodující část všech interakcí subjektů finančního systému ve všech rozvinutých ekonomikách.

Naše zaměření

3

I. Bankovní soustava, centrální a obchodní banky

- Úvodní část studia tvoří vymezení bankovní soustavy, místa a základních funkcí centrální a obchodních bank. Součástí výkladu základních bankovních subjektů jsou i vzájemné interakce uvedené v následujících kapitolách.
- Bankovní soustava se zabývá významem a místem ve finančním systému, současným stavem rozvoje, členěním, strukturou soustavy a vývojovými tendencemi.
- Centrální banka, základy analýzy ekonomických funkcí a důsledkům na bilanci, peněžní oběh a zejména na soustavu obchodních bank a nebankovních subjektů.
- Obchodní banky jsou analyzovány z hlediska cílů a funkcí, obsahu bankovních obchodů, rozvahy a výnosů a jsou rozvedeny základními postupy analýzy bankovních subjektů.

II. Bankovní obchody

- Rozebereme bankovní obchody, zdroje a druhy, produkty obchodů z hlediska výnosu, rizika a likvidity bank. Součástí výkladu jsou klasické bankovní obchody rozvedené o speciální druhy bankovních obchodů.
- Pasivní obchody bank pojednávají o druzích depozitních obchodů bank a možnostech jednotlivých produktů při aktivaci potřebných bankovních zdrojů.
- Aktivní obchody bank analyzují úvěrové obchody a jednotlivé druhy úvěrů z hlediska různých kritérií a důsledků na výnosy a rizika bankovních obchodů. Součástí výkladu jsou i metodické postupy k realizaci úvěrového obchodu.
- Alternativní a speciální obchody jako bilančně neutrální a další obchody bank, které nabývají na rostoucím významu vzhledem k tendencím vývoje bankovních obchodů. Realizace bankovních obchodů je rozvíjena studiem platebního systému bank, který má podstatný vliv na klasické a elektronicky zprostředkované bankovní obchody.

III. Platební systém bank

- Závěrečná část je zaměřená na nejvíce rozvíjející se část bankovní činnosti, která determinuje další rozvoj bankovní soustavy.
- Základy platebního systému vymezují platební vztahy bank a ostatních subjektů v rámci národního a zahraničního platebního styku.
- Produkty platebního styku bank analyzuje jednotlivé instrumenty na základě vymezených kritérií a zejména dle vhodného použití z hlediska rizika a nákladů.
- Elektronické bankovníctví se zabývá vlivem nových technologií na zprostředkování platebního styku a působením na platební instrumenty realizovaných bankovních obchodů. Součástí výkladu je charakteristika jednotlivých bank v ČR, z hlediska vlivu elektronických operací na klasické obchodní a platební postupy bank.

Doporučená literatura

- POLOUČEK, S. a kol.: *Bankovníctví*, 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2006, 716 s. ISBN 80-7179-462-7.
- JÍLEK, J.: *Finanční rizika*. vyd. 1., Praha: Grada Publishing, 2000. 635 s. ISBN 80-7169- 579-3
- KOTLER, P.: *Marketing management*. 10. rozšířené vyd. Praha: Grada, 2001. 719 s. Profesionál. Bibliografie: s. 703-708. - Rejstřík. ISBN 80-247-0016-6.
- Distanční studijní opora (DSO) KRAJÍČEK, J.: *Marketing v peněžnictví*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 140 s. ISBN 80-210-3659-1.
- MISHKIN, F.: *The economics of money, banking and finance*. vyd. 7., Boston, 2004, 679 s. ISBN 0-321-12235-6.
- Distanční studijní opora (DSO) PETRJANOŠOVÁ, B.: *Bankovní management – Distanční studijní opora*. vyd. 1., Brno: MU Brno, 2004. 114 s. ISBN 80-210-3481-5.
- MAREK, P. a kol.: *Studijní průvodce financemi podniku*. 2. vyd. Praha : Ekopress. 2009. 634 s. ISBN 978-80-86929-49-1
- VALACH, J. a kol.: *Finanční řízení podniku*. 2. vyd. Praha: Ekopress. 1999. 324 s. ISBN 80-86119-21-1
- ZINECKER, M.: *Základy financí*. 1. vyd. Brno : Akademické nakladatelství Cerm. 2008. 194 s. ISBN 978-80-214-3704-3

**Bankovní soustava,
centrální
a
obchodní banky**

Bankovní soustava je významnou součástí finančního systému, který představuje obslužný systém ekonomické soustavy (národní hospodářství). **Základním prvkem bankovní soustavy jsou banky.** Banky jsou finanční instituce, subjekty zprostředkování finančních prostředků

Základním subjektem bankovní soustavy jsou banky. Banka je podnikatelský subjekt (finanční instituce), která je druhem finančního zprostředkovatele, mezi přebytkovými a deficitními subjekty.

Základními bankovními subjekty soustavy jsou:

- **měnové instituce (Centrální banka)**
- **bankovní instituce (obchodní-komerční banky)**

Finanční vztahy bank a ostatních nebankovních subjektů se realizují na finančních trzích.

Banky realizují obchody finančních prostředků s ostatními subjekty formou finančních instrumentů (nástroje, produkty).

Bankovní obchody se člení na:

- **přímé a nepřímé zprostředkovatelské)**
- **promptní (okamžité) a**
- **termínované (kontrakty na budoucí dodání instrumentu)**

Instrumenty bank se člení dle splatnosti na:

- **peněžní instrumenty do 1 roku splatnosti (vklady termínované a ostatní, směnky..)**
- **kapitálové instrumenty nad 1rok splatnosti (akcie, obligace, úvěry...)**

Část obchodů bank probíhá mezi bankovními subjekty na mezibankovním trhu.

Mezibankovní trh je krátkodobý peněžní trh mezi subjekty centrální banky (CB) a obchodními bankami (OB), navzájem mezi obchodními bankami, popřípadě dalšími finančními institucemi.

Vznik bankovní soustavy

8

Vznik bankovních subjektů je spojen s vývojem obchodu, peněz a peněžního oběhu. Peníze v historii vznikly ze směnou zboží. Prostá výměna zboží (naturální směna-barter) byla postupně rozvíjená zbožovými, komoditními penězi. Rozvoj a zdokonalování směny mělo podstatný vliv na vývoj peněz a peněžního oběhu, který také rozvíjel finanční systém. Postupně docházelo k srůstání peněžních funkcí s materiálními substancí vzácných kovů (viz. procesy monetizace).

Z hlediska vývoje peněžních forem a funkcí peněz v ekonomickém systému lze rozlišit:

- hotovostní peníze (bankovky, státopky, kovové peníze...)
- bezhotovostní, žirové peníze (vklady na bank. účtech, směny, šeky...)
- hotovostní peníze, které emituje centrální banka
- bezhotovostní peníze, které emitují obchodní banky

Vývoj bankovní soustavy

9

Bankovní soustava se vyvíjí v relaci obsahu a zajišťování hospodářských cílů.

Z uvedeného hlediska je vývoj bankovní soustavy zkoumán v relaci:

- **ekonomických funkcí**
- **institucionálních vazeb**
- **Z hlediska ekonomických (makro, mikro) funkcí je soustava členěna na:**
 - **jednostupňovou**
 - **dvoustupňovou**

V bankovní soustavě převládá tendence k další koncentraci a centralizaci bank.

Vznikají bankovní monopoly (rozdílná forma):

- **bankovní kartely**
- **bankovní konsorcia - syndikáty bank pro zajištění bankovních obchodů značného rozsahu**
- **bankovní trusty**
- **bankovní koncerny - bankovní holding ,kde mateřská banka finančně řídí dceřiné**
- **banky a finanční společnosti**

Varianty bankovní soustavy

10

- **univerzální bankovníctví (kontinentální)**
- **oddělené bankovníctví,**
- **smíšené bankovníctví,**
- **otevřený model bankovní soustavy**
- **uzavřený model bankovní soustavy**
- **unitární model**
- **pobočkový model**
- **státní, plné nebo částečné vlastnictví státu**
- **soukromé, akciové společnosti, smíšené (komanditní) nebo jediného vlastníka, společnosti s ručením omezeným, družstevní s podílovým vlastnictvím**
- **univerzální, vykonávají všechny druhy bankovních operací**
- **specializované, zaměřené na druh bankovních služeb, nebo jsou samostatnými subjekty popř. jsou kapitálově propojeny se silnými univerzálními bankami.**

Bankovní soustava v ČR

11

Bankovní soustava v ČR je rozvíjená jako otevřená a dvoustupňová soustava s převahou univerzálních bankovních subjektů. Bankovní soustava je složená z následujících bankovních institucí.

- **centrální banka**
- **obchodní banky**
- **pobočky zahraničních bankovních subjektů**

Centrální banka

Centrální banka (CB) je instituce, která je vymezena určitými definičními znaky:

- **emisním monopolem (emise bankovek a mincí jedinou institucí)**
- **realizací měnové politiky (regulace množství a stability měny)**
- **regulací bankovního systému (povinnosti a pravidla bank v soustavě)**
- **emituje i bezhotovostní peníze**

Cíle CB

14

Za primární cíl centrální banky je považován stabilní měnový vývoj v relaci vnitřní stability a vnější stability měny. Vnitřní stabilita měny souvisí s vývojem cen a inflace, vnější stabilita měny souvisí s vývojem devizových kurzů, platební bilance a vnějšími interakcemi (obchodními, finančními) domácích a zahraničních subjektů.

Centrální banka realizuje sekundární (operativní) cíle vztažené na národní měny prostřednictvím měnové politiky (emisí bankovek a mincí). Centrální banka řízením peněžního oběhu a platebního styku, včetně zúčtování operací obchodních bank, usiluje o plynulé fungování a rozvoj bankovního systému. Provádí volbu ekonomických nástrojů měnové regulace (plošné, selektivní) ve formě přímých, netržních nástrojů (minimální úrokové sazby z vkladů bank, maxima úrokových sazeb z úvěrů, maximálního rozsahu úvěrů jednotlivých bank tj. úvěrový limit atd.) a nepřímých nástrojů (povinné minimální rezervy, operace s cennými papíry na volném trhu, úrokové sazby a kursové intervence).

Participuje na řešení deficitu státního rozpočtu pomocí emise cenných papírů (státní dluhopisy). Provádí usměrnění peněžního trhu nákupem a prodejem obchodovatelných cenných papírů a emisí vlastních cenných papírů (pokladniční poukázky) usiluje o likviditu bankovního systému. Centrální banka vytváří devizové rezervy, působí na devizový kurz a provádí intervence na devizový kurz. Provádí bankovní regulaci a dohled a odpovídá za rozvoj bankovního informačního systém.

Makroekonomické funkce centrální banky

15

Emisní funkce centrální banky

Množství peněz v národním ekonomickém systému a potřebu určitého rozsahu emise hotovostních peněz uvádí základní (bilanční) rovnice

$$M + Mq + Oi = Fa + Dc$$

Levá strana rovnice vyjadřuje množství peněz a základní veličiny jsou:

- M (money), peníze (oběživo a vklady na požádání)
- Mq (quasi money), další složky měnových agregátů
- Oi (other items), ostatní položky, vlastní kapitál a rezervy bank

Pravá strana vyjadřuje rozsah potřebné emise peněz a základní veličiny jsou:

- Fa (foreign assets), zahraniční aktiva v domácí měně
- Dc (domestic credits), rozsah úvěrů uvnitř ekonomiky
- Změny veličin množství peněz na levé straně rovnice vyvolávají potřebu

Měnová funkce centrální banky

Centrální banka vystupuje jako finanční instituce ve dvou úrovních (politik), ve kterých využívá určité nástroje.

- Měnová politika v rámci opatření do měny (měnové báze)
- Úvěrová politika jako systém opatření centrální banky do úvěrů

Centrální banka využívá jako nástroje:

- úvěry centrální banky a jejich limity (řízení nabídky peněz) a
- úrokové sazby centrální banky z poskytovaných úvěrů bankám
- operace na volném trhu spojené s nákupem a prodejem krátkodobých státních cenných papírů
- povinné minimální rezervy,
- povinné vklady obchodních bank na účty centrální banky, kdy růst povinných minimálních vkladů snižuje množství peněz v oběhu.

Měnová funkce centrální banky má tendenci růstu své váhy, úvěrové peníze a úvěrové nástroje jsou převládající formou a navzájem se překrývají, působí spojitě a v čase se mění.

Devizová funkce banky

Kurzové intervence centrální banky jsou:

➤ **nepřímé, prostřednictvím změny diskontní sazby**

Růst diskontní sazby stimuluje příliv zahraničního kapitálu a naopak, pokles diskontní sazby má vliv na objem zahraničního kapitálu. Ve své podstatě se mění nabídka a poptávka po zahraniční a domácí měně, které vyvolávají následující změnu devizového kurzu.

➤ **přímé, nákup (prodej) domácí měny za měnu zahraniční**

Nákupem zahraniční měny se zvyšuje poptávka po zahraniční měně na domácím devizovém trhu a dochází k růstu nabídky domácí měny a jejímu znehodnocování. Rostou devizové rezervy a také roste měnová báze.

Centrální banka – sterilizační operace.

Operace centrální banky na cizí měnu jsou zaměřené na zajištění devizové likvidity obchodních bank (konverze měny a swapové operace).

Centrální banka realizuje operace v cizích měnách na euroměnovém trhu.

Mikroekonomické funkce centrální banky

Centrální banka - banka obchodních bank

Vklady bank u centrální banky

- Povinné vklady mají formu povinných minimálních rezervy (PMR)
- Prostředky pro platební a zúčtovací operace
- Další vklady obchodních bank (dobrovolné)

Úvěry centrální banky

- Diskontní úvěry jsou úvěry centrální banky úročené diskontní sazbou (nejvyšší sazba)
- Lombardní úvěr centrální banky je poskytován obchodní bance za lombardní sazbu, je jištěn zástavou cenných papírů (cca 80 % nominální hodnoty)
- Reeskontní úvěr centrální banky je odvozený diskontní úvěr, který vzniká na základě odkupu směnek od obchodních bank.
- Aukční refinanční úvěr je úvěr poskytovaný obchodní bance od jiné banky.

Obchody centrální banky s cennými papíry

- **Repo operace je forma poskytnutí úvěru centrální bankou za repo sazbu a zajišťovacím převodem cenných papírů.**
- **primární emise pokladničních poukázek, kdy emisním tvůrcem je centrální banka nebo jiná státní instituce**
- **switching obchody představují obchody (výměny) krátkodobých cenných papírů za úrokový rozdíl**

Centrální banka - banka státu

- **správa státního dluhu**, poskytování a splácení úvěrů státu (vlády, veřejného sektoru...) platby úroků, emise pokladničních poukázek a státních dluhopisů atd.
- **poskytnutí úvěru centrální bankou státu**, který se provádí úpisem státních cenných papírů a jejím umístěním na finančním trhu. Státní cenné papíry představují úvěr poskytnutý státu, na straně věřitelů jsou bankovní subjekty, dlužníkem je stát. Nedochozí ke změně množství peněz v oběhu, ale k přesunu již emitovaných peněžních prostředků od věřitelů k dlužníkům (viz. rozvaha obchodních bank). V případě věřitelů bank se zvětší položka aktiv, (státní CP) a dochází k poklesu položky rezerv, celková aktiva jsou ale konstantní. Přímé úvěrování státu centrální bankou je u většiny národních ekonomik zakázané
- **vstup centrální banky na trh v pozici kupujícího státních cenných papírů od bank a subjektů trhu** v případech, kdy dochází k růstu množství peněz v oběhu (rostou rezervy a tedy měnová báze) nebo v případě monetizace státního dluhu.
- **vedení účtů státu, realizace inkasa a úhrad, včetně operací se státním rozpočtem** realizuje centrální banka, která také v průběhu rozpočtového období kdy dochází k předstihu výdajů, deficit musí

Bankovní regulace a dohled

- **regulace vstupu do bankovní soustavy (kritéria autorizace)**
- **stanovení a kontroly základních pravidel**
- **pojištění vkladů a ochrana**
- **věřitele poslední instance**

Vstup podnikatelského subjektu do bankovní soustavy

Subjekt, který má působit v bankovní soustavě musí splnit zákonem stanovené podmínky pro udělení bankovní licence (viz. kriteria autorizace), zejména právní formu vlastnictví, počet zakladatelů (vlastníků). Objem základního kapitálu, likvidita a původ (ČR - 500 mil. Kč) a management banky (kvalifikační a morální předpoklady, předpoklady profesionality k realizaci obchodů). Materiální, technologické a bezpečnostní zabezpečení činnosti banky a kontrolní a účetní vnitro bankovní systém a také program činnosti banky (sféry realizace v čase).

Kapitálová přiměřenost

Kapitálová přiměřenost se vyjadřuje pomocí ukazatelů různé vypovídací schopnosti. Banka pro mezinárodní platby v Basileji v rámci bankovního dohled (ČR signatář), doporučuje tzv. kapitálový standart autorizace. Kapitálová přiměřenost je poměr bankovního kapitálu k sumě rizikově vážených aktiv a mimo bilančních úvěrových ekvivalentů (podrozvahové položky rozvahy).

Přiměřenost korunové a devizové likvidity

Korunová přiměřenost a likvidita jsou určujícími vztahy pro stabilitu banky. Pravidla likvidity spočívají ve stanovení závazné struktury aktiv a pasiv a vazeb mezi nimi.

Povinné minimální rezervy

Rezervy jsou povinně vytvářené vklady (pohledávky) bank u centrální bank, které mají více funkcí regulace nabídky peněz (z hlediska centrální banky). Představují zdroje k poskytování úvěrů centrální banky ostatním subjektům a působí na omezení růstu aktivity (aktivních operací) bank.

Limity úvěrů a majetkových účastí

(Tzv. “absolutní limity” - přímý nástroj regulace), které souvisí s problémem úvěrové angažovanosti bank. Uvedené limity úvěrů se vztahují k vázaným limitům úvěrů, které obchodní banka může poskytnout jednomu nebo skupině propojených klientů, akcionářů a svým pobočkám. Omezování úvěrů sleduje diverzifikaci bankovních aktiv a zajištění úvěrového rizika, překročení je provázeno sankcemi centrální banky.

Úvěry centrální banky (tzv. “relativní limity” k regulaci měnové báze)

Úvěry, které jsou poskytovány centrální bankou působí na úvěrový mechanismus a mají dopad na likviditu obchodních bank jako je např. běžné krátkodobé úvěrování v případech, kdy jsou méně dostupné prostředky z mezi bankovního trhu .

Ochrana před obchody s využitím exkluzivních informací (insider obchody)

Nedostupných jiným subjektům zejména na kapitálovém nebo na peněžním trhu (např. očekávané fúze). Ochrana před praním špinavých peněz, např. uložení hotovostních peněz z nezákonných obchodů na anonymních účtech, využití bankovních produktů a legalizace peněz prostřednictvím bank atd.

Pojištění vkladů

Pojištění vkladů u obchodních bank představuje ochranu vkladatelů v případě ztráty likvidity, resp. úpadku banky, které mají charakter povinného pojištění s garancí státu. Pojištění vkladů je v bankovních soustavách různá např. objem pojištěných vkladů je neomezena (problém rizikosti operací bank) nebo je limitován (možnost diverzifikace vkladů na účtech).

Bilance centrální banky

25

Aktiva bilance centrální banky představují způsoby emise peněz (vytváření měnové báze MB). Základní vztahy lze vyjádřit rovnicí, celková aktiva se rovnají celkovým pasivům banky.

$$CA = MB + OP$$

Kde:

- CA - celková aktiva představují nakoupené cenné papíry, úvěry, devizové rezervy a ostatní aktiva
- MB - měnová báze je hotovostní oběživo a rezervy bank
- OP - další pasiva jsou vklady státu, vklady zahraničních subjektů, bankovní kapitál, emitované vlastní cenné papíry a ostatní pasiva

Základní struktura bilance CB

26

Aktiva

- A. Nakoupené cen. papíry
- B. Poskytnuté domácí úvěry
- C. Poskytnuté zahraniční úvěry
- D. Devizové rezervy
- E. Zlaté rezervy
- F. Ostatní aktiva
- G. Pokladní hotovost

➤ **Pasiva**

- A. Hotovostní oběživo
- B. Rezervy bank
- C. Vklady státu
- D. Vklady zahraničních subjektů
- E. Kapitál
- F. Emitované vlastní cen. papíry
- G. Ostatní pasiva

Bilance centrální banky analyzovaná ve vývoji v čase vypovídá o změnách měnové báze, resp. změnách ve struktuře a objemu hotovostních peněz a bankovních rezerv. Protože peníze vystupují ve formě hotovostní a bezhotovostní sestavuje centrální banka bilanci, kterou rozšiřuje měnovým přehledem. Uvedená bilance a přehledy představují podklady pro tzv. “Souhrnnou bilanci” bank, která obsahuje veličiny emise hotovostních peněz centrální banky a bezhotovostních peněz obchodních bank.

Základní vztahy lze vyjádřit rovnicí:

$$\mathbf{FA+DC=M+QM+OI}$$

- **FA - zahraniční aktiva**
- **DC-úvěry uvnitř ekonomiky**
- **M - peníze**
- **QM-další složky měnových agregátů**
- **OI - ostatní položky**

Obchodní banky

Základní funkce obchodních bank

29

Základní funkce banky jsou:

- finanční zprostředkování
- emise bezhotovostních peněz
- bezhotovostní platební styk
- bankovní služby
- ostatní bankovní činnost.

Bankovní obchody jsou realizované:

- na ziskovém principu, vzhledem k riziku a likviditě
- prostřednictvím bankovních produktů
- přeměnou (transformace, konverze) finančních aktiv

Finanční zprostředkování je proces transformace finančních aktiv jako vymezený proces definovaný změnami veličin použitých bankovních produktů:

- kvantitativní, jsou spojeny s rozdílnou velikostí vkladů a úvěrů bank
- časový nesoulad mezi splatností produktů pasiv a aktiv obchodních bank
- transformace rizika, přeměnou rozdílně rizikových aktiv a pasiv bank
- transformace měnová, souvisí s přeměnou měn pasiv a aktiv
- teritoriální transformace získaných zdrojů a realizovaných obchodů

Transformace je v podstatě proces přeměny peněžních závazků banky do jiných forem pohledávek dlužníků.

Emise bezhotovostních peněz a bezhotovostní platební styk bank

- **Zajištění platebního styku subjektů finančního systému je základní podmínkou obsluhy subjektů národní ekonomiky.**

Služby a ostatní bankovní činnosti bank

- **Rozvojem kapitálového trhu jsou rozvíjeny služby bank v relaci správy finančních aktiv a portfolií cenných papírů.**
- **Ostatní bankovní činnosti mají s rozvojem konkurence obchodních bank rostoucí podíl na celkovém výnosu bank.**

Bankovní kapitál

31

Kapitál obchodní banky (objem, struktura, tvorba) představuje významný prvek pro vedení podnikatelské činnosti a konkurenci bank. Podstatně působí na bankovní aktivity, cíle a další strategii banky.

Hlediska přístupu ke kapitálu banky:

➤ Hledisko vymezení bankovního kapitálu

- kvalitativní, kapitál je zdroj který vkládají majitelé (akcionáři) do banky při založení resp. rozvoje banky (vlastní kapitál) formou emise nových akcií a vytvořený vlastní činností banky.
- kvantitativní, kapitál je rozdíl mezi celkovou hodnotou aktiv a výší závazků (cizí kapitál)

➤ Hledisko způsobu tvorby kapitálu

- externí, kapitál se vytváří od investorů nákupem nových akcií (akciový) a dluhopisy (dluhový)
- interní, zahrnuje formy kapitálu, které vznikají uvnitř banky z vytvořeného zisku

Rozvaha obchodní banky - aktiva

32

Aktiva banky

Aktiva rozvahy banky představují hlavně finanční aktiva. Představují pohledávky banky (jiné banky, úvěry a cenné papíry). Hmotná aktiva jsou poměrně nízká (cca 2%) bilanční sumy.

Pokladní hotovost

Pokladní hotovost zahrnuje peníze včetně bankovek a mincí v domácí a zahraniční měně (cca 1 % aktiv).

Vklady u centrální banky

Vklady u centrální banky jsou ihned splatné pohledávky v domácí a zahraniční měně (cca. do 10 % aktiv).

Pokladniční poukázky

Pokladniční poukázky jsou státní pokladniční poukázky a dluhopisy veřejného sektoru,

Směnky

Směnky jsou eskontované (odkoupené) směnky obchodní banky, které jsou reeskontovatelné na centrální banku.

Pohledávky za bankami

Všechny formy peněžních pohledávek z bankovních obchodů, platebního styku a operací na peněžním trhu bank.

Úvěry klientům

Pohledávky za nebankovními institucemi mimo cenných papírů, které jsou dále členěny (kontokorentní, splatné do 1 roku, nad 4 roky atd.). Představují podstatnou část (až 50 %) všech aktiv banky.

Cenné papíry

Cenné papíry emitované bankami, podniky, veřejným sektorem představují rostoucí část aktiv obchodních bank (cca 20%).

Majetkové účasti

Majetkové účasti v jiných bankovních a nebankovních subjektech

Hmotný a nehmotný majetek

Hmotný a nehmotný majetek ve vlastnictví banky představuje v delším období konstantní veličinu,

Vlastní akcie a pohledávky za akcionáři

Vlastní akcie a pohledávky za akcionáři banky představují dosud nesplacené základní jmění banky (proti upsanému) a akcií držných v portfoliu banky.

Rozvaha obchodní banky - pasiva

33

A. Cizí zdroje banky

Cizí zdroje jsou finanční zdroje banky, které jsou časově omezené a úvěrované od primárních věřitelů

- **Závazky k bankám** - zahrnují všechny peněžní objemy, které plynou z bankovních obchodů, dlužné domácím nebo zahraničním bankám s časovým rozlišením splatnosti (cca 25% pasiv).
- **Závazky ke klientům** jsou dlužné peněžní částky nebankovním klientům v časovém rozlišení splatnosti, které tvoří obvykle největší část (až 50%) přijatých vkladů.
- **Závazky z emitovaných obchodovatelných cenných papírů** představují dluhy banky, pro které byly vydány obchodovatelné cenné papíry s různou dobou splatnosti.
- **Rezervy bank** jsou zdroje určené ke krytí rizik na straně pasiv. Představují zákonný a daňově uznaný výdaj a dále ostatní rezervy banky (cca 6%).
- **Podřízený dluh** (supplementary debt) tvoří rozhraní mezi cizími a vlastními zdroji banky z hlediska věřitelů. Rezervy a podřízený dluh banky svojí podstatou patří do cizích zdrojů, položky představují úvěry klientů obchodních bank.

B. Vlastní zdroje banky

Vlastní zdroje představují vklady vlastníků a zdroje vytvořené bankou, které vyjadřují položky:

- **Základní jmění banky** v peněžním vyjádření představuje souhrn hodnot kapitálových vkladů vložených akcionáři (do 10 % pasiv).
- **Kapitálové fondy banky** zahrnují ážiový fond, který se vytváří, pokud emisní kurz nově emitovaných akcií je vyšší než nominální hodnota a ostatní kapitálové fondy, které představují vytvořené fondy z jiných zdrojů banky.
- **Rezervní fondy** a ostatní fondy ze zisku banky, jsou vytvořené ze zdaněného zisku (tzv. zákonný rezervní fond).
- **Nerozdělený zisk banky** je zisk, který nebyl rozdělen na příděly do fondů tvořených ze zisku a na dividendy.

Banka kromě bilančních vztahů aktiv a pasiv, sleduje i mimobilanční (podrozvahové) skupiny.

Uvedené položky jsou vztažené zejména na potenciální závazky, které plynou ze směnečných a jiných závazků

Zisk a rentabilita banky

34

Zisk a rentabilita

jsou hlavním motivem bankovního podnikání. Rentabilita je vztahem výnosů a nákladů (výdajů), růstem rozdílu se zvyšuje rentabilita, kritériem je míra zisku.

Zisk je rozdíl mezi nákladovostí pasiv a výnosovostí aktiv rozhodujícím faktorem nákladů a výnosů banky jsou úroky. Nákladové úroky jsou cenou zdrojů na finančním trhu. Výnosové úroky jsou cenou poskytnutých finančních prostředků.

Výkaz zisku a ztrát banky

35

- 1. Přijaté úroky**
- 2. Placené úroky**
- 3. Výnosy z cenných papírů s proměnlivým výnosem**
- 4. Výnosy z majetkových účastí**
- 5. Výnosy z poplatků a provizí**
- 6. Placené poplatky a provize**
- 7. Zisk (ztráta) z finančních operací**
- 8. Výnosy z finančního leasingu**
- 9. Ostatní výnosy**
- 10. Provozní náklady:**
 - mzdové a ostatní osobní náklady
 - sociální náklady
 - daně a poplatky hrazené z nákladů
- 11. Odpisy hmotného a nehmotného majetku (opr. položky)**
- 12. Náklady na finanční leasing**
- 13. Tvorba (použití) rezerv**
- 14. Mimořádné náklady a výnosy**
- 15. Hospodářský výsledek (zisk - ztráta)**
- 16. Daň z příjmu**
- 17. Čistý zisk (ztráta)**

Hodnocení banky

36

$$\text{ROE} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastní kapitál}} * 100$$

$$\text{ROA} = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva banky}} * 100$$

Bankovní rizika

37

Základní druhy bankovních rizik:

- **úvěrové riziko**
- **úrokové riziko**
- **riziko likvidity**
- **kurzové riziko**
- **akciové riziko**
- **kapitálové riziko**
- **provozní rizika**
- **ostatní rizika**

1. Úvěrové riziko

Úvěrové riziko (credit risk) je riziko vzniku závazku subjektu jako dluhu, obchodu a vlastního bankovního produktu. Projevy rizika jsou změnou zisku banky (jistina, úrok), banky vytváří opravné položky. Důsledek rizika má vliv na likviditu banky (problém realizace zástav). Riziko má přímou závislost na úrokovém riziku. Kvantifikace rizika se provádí odhadem reálné hodnoty portfolia aktiv na základě tzv. očekávané míry nesplácení (default rates). Základem metody je rozklad úvěrů dle rizika a určením pravděpodobnosti nesplácení úvěru.

2. Úrokové riziko

Úrokové riziko (interest rate risk) je riziko změny úrokové sazby s dopadem změny do zisku banky. Riziko závisí na fluktuaci úrokových sazeb, době splatnosti a úrokové citlivosti aktiv a pasiv. Růst úrokových sazeb vyvolává tendence k růstu výnosu bankovních aktiv a naopak. Dopady změny úrokových sazeb jsou na straně aktiv a pasiv rozdílné. Proto omezení důsledků úrokového rizika je v přizpůsobení struktury aktiv a pasiv na stejnou úrokovou citlivost a použitím finančních derivátů (swapy, opce).

3. Riziko likvidity

Riziko likvidity (liquidity risk) je riziko disponibility volných finančních prostředků ke krytí závazků v čase. Riziko se projevuje v likviditě strany aktiv a pasiv. Příčiny rizika jsou v rozdílné splatnosti pasiv a aktiv. Banky přistupují důsledně k řízení likvidity pomocí sestavení portfolia aktiv a přípravou a realizací úvěrové linky pasiv.

4. Kurzové riziko

Kurzové riziko (exchange rate risk) je riziko změny devizového kurzu a vliv na položky aktiv a pasiv. Změny devizového kurzu vyvolávají změnu ve výnosu banky (+,-/>)v důsledku změny růstu (poklesu) aktiv a pasiv. Řešení negativních dopadů kurzového rizika je v korekci závislosti aktiv a pasiv na kurzu a použitím finančních derivátů (swapy).

5. Akciové riziko

Akciové riziko (risk on shares) je riziko změny kurzů akcií. Růst ceny akcií vyvolává růst výnosu, pokles ceny akcií vyvolává tendenci ztráty na straně aktiv. Změny ceny akcií banky mohou být značné. Do uvedeného rizika patří i riziko majetkových účastí banky u jiných subjektů .

6. Kapitálové riziko

Kapitálové riziko (riziko insolventnosti) souvisí s přiměřeností podílu vlastního kapitálu banky. Problém vlastního kapitálu resp. pokles rentability vlastního kapitálu se významně projeví, pokud rentabilita aktiv je vyšší než nákladová úroková míra závazků banky. Riziko souvisí s kapitálovou přiměřeností banky.

Kapitálová přiměřenost je podíl vlastního kapitálu na rizikově vážených aktivech banky.

7. Provozní riziko

Provozní riziko (operation risk) je riziko lidského faktoru, techniky a informační sítě (PC). Uvedené riziko banka zajišťuje paralelními systémy, směrnicemi a kontrolou.

8. Ostatní rizika banky

Do řízení rizik banky vstupují další rizika regulační, právní (smluvní), zástavní, komoditní a lidské jako možná ztráta části managementu (nehody) atd.

Kvantifikace rizik je spojena s měřením a použitím různých metod (pravděpodobnost, statistika). Používá se např. metoda VAR (Value-at-risk), statistická metoda

Bankovní likvidita

Likvidita vyjadřuje schopnost banky dostát závazkům. Likvidita je schopnost banky vyplatit klientům na požádání jejich vklady.

Solventnost banky

Solventnost banky je platební schopnost uhrazovat z příjmů náklady a závazky i v případech, kdy dochází ke ztrátě. Solventnost umožňuje pokračovat v bankovní činnosti, předpokladem je rentabilita banky.

Uchování solventnosti vychází z určitých zásad. Zejména banky vychází z objemu výnosů k výdajům (rentabilita) a z objemu vlastního kapitálu a jeho alokace do likvidních aktiv. Významnou úlohu má management aktiv a pasiv a prevence (minimalizace rizika, rozdělení rizika, zajištění rizika), likvidita a její řízení. Vznik nesolventnosti banky s ohledem na význam bankovního subjektu provází zásah bankovní autority a v podmínkách finančního trhu k insolventnosti u bankovních subjektů může dojít.

Pasivní (depozitní) obchody

Základy analýzy depozitních obchodů

42

V bankovní praxi se používají různé pojmy:

- depozita jako krátkodobé peněžní vklady ostatních subjektů
- vklady jako střednědobé prostředky bankovních a nebankovních subjektů

Tvorba finančních zdrojů banky je posuzovaná dle více kritérií.

Dle bankovního subjektu:

- přímé (primární depozita), finanční zdroje banky získané od nebankovních vkladatelů
- nepřímé (sekundární depozita), zdroje od jiných bank obchodované na mezibankovním trhu
- úvěrové depozitní zdroje od centrální banky

Dle povahy věřitelů:

- depozitní zdroje nebankovních subjektů
- depozitní zdroje bankovních subjektů

Dle splatnosti vkladů:

- termínované a netermínované
- krátkodobé (do 1 roku), střednědobé a dlouhodobé

Dle velikosti vkladů a subjektů vkladů:

- velkodeponenty (peněžní ústavy, penzijní fondy, pojišťovny...) – sekundární vklady
- malodeponenty (podnikatelské subjekty, domácnosti...) – primární vklady

Druhy vkladů

43

Běžné vklady

Primární vklady nebankovních subjektů:

- vklady podniků (až 50%) jsou denní pohyblivé zůstatky
- vklady obyvatelstva, rostou rozvojem bezhotovostního platebního styku (až 30 %).
- vklady vlády a místních orgánů (přebytek daňových příjmů nad výdaji během roku)

Sekundární vklady od bankovních subjektů:

- vklady jiných domácích a zahraničních bank v rámci platebního styku bankovních subjektů. Vklady na požádání bank u jiných domácích a zahraničních bank jsou obchodovány v rámci korespondenčního systému.

Úsporné vklady

- pojistného spoření (vklady spojené s životním pojištěním)
- stavebního spoření (vklady spojené se stavebním spořením a státní podporou)
- majetkového spoření (vklady spojené s investováním do cenných papírů)/
- úsporné vkladové účty vázané na vkladní knížku (výherní, cestovní a spoření) pravidelné platby s prémie (bonusem)
- úsporné vklady na dodatečný důchod

Termínované vklady

- s pevným termínem vkladu (vklady v termínu splatnosti)
- s výpovědní lhůtou (30, 60 ...dnů, 1 rok...)

Termínované vklady jsou rozlišeny jako:

- krátkodobé, do 1. roku splatnosti
- střednědobé, splatnost 1 až 4. roky
- dlouhodobé, nad 5. let

Bankovní depozitní produkty

44

Cenné papíry jsou peněžní pohledávky nebo majetkové nároky vlastníka vůči vystaviteli cenného papíru. Dluhopis jako obchodovatelný dlužní úpis je druhem úvěrové smlouvy (dlužně věřitelský vztah).

Cenné papíry ve formě dluhopisů se liší navzájem obsahem a formou:

- druhem dluhopisu (listinné a zaknihované)
- termíny splatností
- převoditelností
- úročením (fixní, proměnné)
- podmínkami emise, nominace atd.

Depozitní certifikáty

Depozitní certifikát jako cenný papír je v podstatě poukázka banky, která potvrzuje přijetí peněžní částky s určitou dobou splatnosti (30, 60, 90...dnů).

Bankovní směnky

Bankovní směnka je druhem vlastní směnky v relaci směnečného zákona.

Bankovní obligace

Bankovní obligace jsou střednědobé a dlouhodobé produkty určené pro finanční, kapitálový trh.

Bankovní pokladniční poukázky

Vkladové dluhopisy a listy

Komunální dluhopisy

Zástavní listy (hypoteční)

Mezibankovní depozitní obchody

45

Banky přijímají vklady od ostatních bankovních subjektů z různých důvodů:

- krátkodobého a střednědobého deficitu aktiv a pasiv (nahodilý stav)
- realizace aktivních obchodů nad rámec objemu pasiv (vlastního kapitálu a objemu vkladů)
- výběr vkladů nad rámec původního předpokladu banky atd.

Směnky

Směnky banky využívají jako obchodní směnky k reeskontu, kdy banka proti krátkodobému peněžnímu zdroji prodává směnku druhé bance.

Depozitní certifikáty

Peněžní bankovní obchody

Trojstranné obchody

Depozitní operace bank a centrální banky

46

Reeskontní úvěr

V ČR jsou odkupovány obchodní směnky se splatností do 3 měsíců, na vývozní komodity směnky se splatností do 6 měsíců.

Centrální banka realizuje reeskontní úvěr odkupem eskontovaných směnek od obchodních bank, které od ekonomických subjektů směnky eskontovaly.

Lombardní úvěr

Lombardní úvěr je poskytován obchodním bankám na základě vybraných cenných papírů (pokladniční poukázky, státní obligace...), respektive jejich předání do zástavy centrální bance.

Aukční úvěry

Aukční úvěry bank jsou obchody krátkodobé, překlenovací respektive zpětné. Princip obchodu je ve zpětném odkupu lombardovaných cenných papírů a reeskontovaných směnek

Vynucený refinanční úvěr

Depozitní obchody bank provází určité změny. Banky realizují cílené řízení pasiv aktivací vkladů, vyhledávají nové produkty vkladů a diferencují úročení vzhledem k termínu splatnosti. Doba splatnosti bankovních produktů má přímo úměrný vztah na výši úročení. Opatření bank do vkladů má svoje náklady, které musí být hrazeny příjmy z aktivních obchodů (problém nákladů a oceňování depozitních zdrojů).

Konec první části

Děkuji Vám za pozornost

Ing. Jan Krajíček
Telefon: 549 495 363
Mail: krajicek@econ.muni.cz

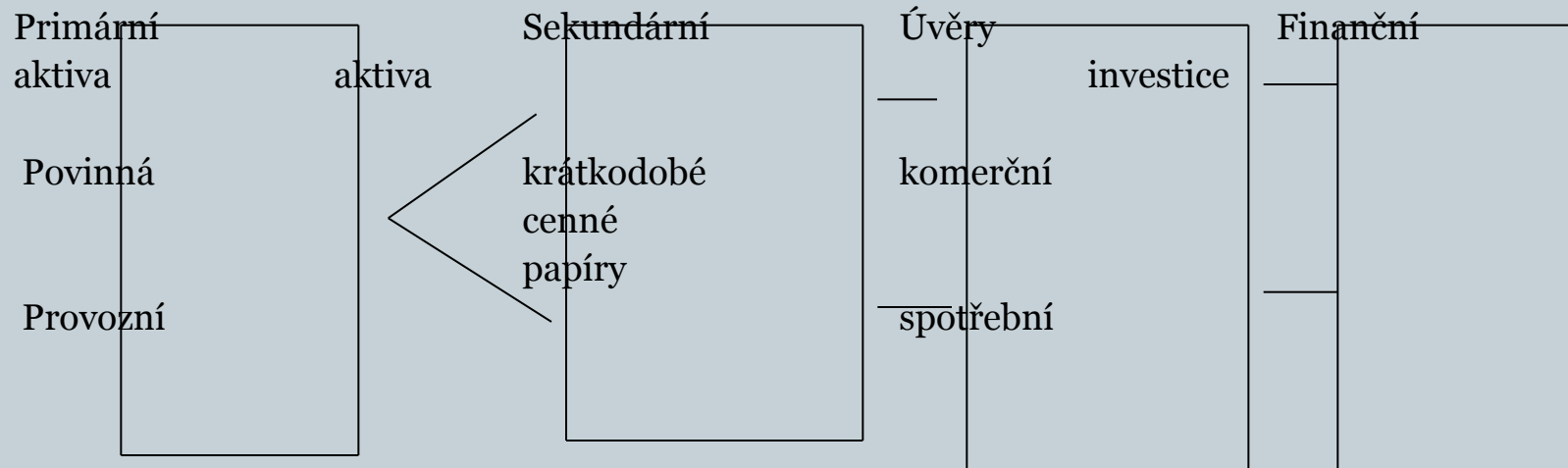
47

Aktivní (úvěrové) obchody bank

Druhy bankovních aktiv

49

Obchodní banky vytváří v rámci aktivních operací určité skupiny (druhy) různě likvidních aktiv. Likvidní aktiva vyjadřují různou schopnost přeměny na hotovostní peněžní prostředky.

Základní členění finančních aktiv bank

50

Primární aktiva jsou ve formě

- povinných minimálních rezerv, dle zákona ve výši (%) z vkladů za určité období a jsou stanoveny diferencovaně z vkladů úsporných, termínovaných a na požádání. Součástí jsou i vklady ostatních bank a centrální banky.
- provozních hotovostních aktiv, jako inkasní hotovostní a zúčtovací položky /např. šeky/ a přebytková salda na účtech obchodních bank.

Sekundární aktiva (likvidní rezervy)

soubor aktiv na podporu primárních rezerv. Uvedené zdroje jsou likvidní v požadovaném čase, mají určitý výnos a zákon jejich objem neurčuje. Sekundární rezervy se mění dle fluktuace primárních rezerv.

Úvěry a půjčky

aktivní rizikové aktiva s malou likviditou, které představují základ bankovního úrokového výnosu a zajišťují rentabilitu banky. Jsou různě rizikové.

Finanční investice

dlouhodobá aktiva ve formě cenných papírů, představují dodatečné finanční zdroje k realizaci úvěrů, jsou různě likvidní, výnosové a riziko je značné.

Bankovní úvěry

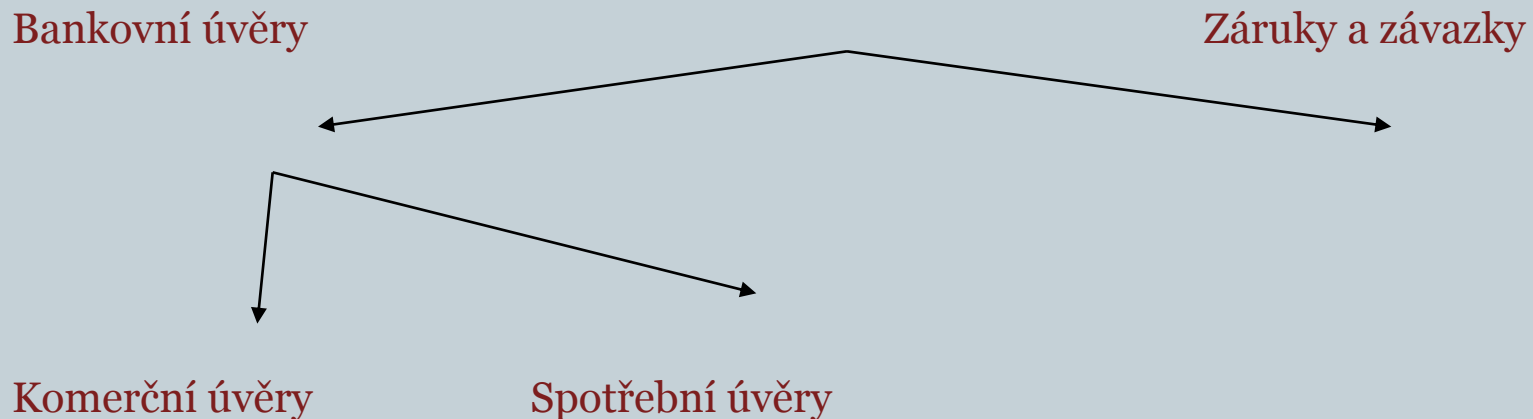
51

Bankovní půjčka má stránku peněžní a úvěrovou. Peněžní stránka půjčky je spojena s platebními prostředky poskytnutými věřiteli (peněžní úvěr a přenechání likvidity).

Úvěrová stránka půjčky je spojena s převzetím závazků bankou (zapůjčení kreditu a přenechání bonity).

Úvěr (lat. credere - věřit) je časově omezené, úplatné přenechání peněz k volnému nebo smluvně vázanému použití. Banka ve vztahu k úvěru je subjekt, který poskytuje úvěr (aktivní obchod), přijímá úvěr (pasivní obchod) anebo zprostředkovává úvěr na vlastní účet (pasiva transformuje na aktiva).

Aktivní obchody bank

Rozlišení bankovních úvěrů dle kritérií

52

Z hlediska splatnosti jsou úvěry

- krátkodobé, doba splatnosti do jednoho roku
- střednědobé, doba splatnosti do pěti let
- dlouhodobé, doba splatnosti nad pět

Dle zajištění jsou úvěry

- kryté a dle povahy zajištění jsou osobní (ručení, směnka), nebo reálné (nemovitosti, movité věci)
- nekryté (bianko) úvěry.

Dle subjektu poskytujícího úvěr

- bankovní
- nebankovní.

Podle účelu využití peněžních zdrojů úvěry

- provozní
- investiční

Dle povahy úvěrování úvěry

- jednorázové a
- opakované tzv. revolvingové
- kontokorentní s variabilním čerpáním peněžních zdrojů

Podle druhu poskytnuté národní měny jsou úvěry

- korunové a
- cizoměnové.

Komerční krátkodobé úvěry

53

Kontokorentní úvěr

- **krátkodobý bankovní úvěr v pohyblivé výši do smluvně sjednané maximální hranice. Kontokorentní úvěr je samostatná forma úvěru, která vznikla z kombinace hotovostního úvěru a finančního zajištění obchodů platebním stykem, realizovaných v záporných hodnotách účtu (debet)**
- **předpokladem kontokorentního úvěru je existence účtu (kontokorent, žirokonto, běžný účet) ekonomického subjektu vedeného u banky po určitou dobu. Účet je aktivně využíván v platebním styku ekonomických subjektů, které provádí zúčtování svých příjmů a výdajů**
- **věcným obsahem kontokorentního úvěru je existence debetního zůstatku na účtu, kdy se komitent banky změní z pozice věřitele na dlužníka**

Komerční krátkodobé úvěry

54

Směnečné úvěry

Směnka jako listina je cenným papírem a obsahuje zákonné náležitosti směnečného závazku. Funkce je základem pro realizaci úvěrových vztahů v rámci:

- dodavatelských úvěrů, na základě směnky se úhrada za zboží realizuje v době její splatnosti
- eskontní úvěr je určený pro remitenta směnky jako refinanční, využití směnky k dodatečným finančním zdrojům (eskont - reeskont)
- akceptační úvěr pro akceptanta, dlužníka nebo se zajišťovací funkcí úvěrů
- investiční, krátkodobé investice (výnos - směnečný diskont)

Směnky jsou

- **vlastní**, obsahuje slib výstavce (dlužník), že zaplatí majiteli směnky (věřitel, remitent) do určitého termínu (doba splatnosti) určitou částku
- **cizí (trata)**, obsahuje příkaz výstavce (vedlejší dlužník, trasant) směnky třetí osobě (směnečník - hlavní dlužník, trasát), který ji akceptuje (závazek k úhradě), aby zaplatil věřiteli (majiteli směnky, remitent) ve stanovený termín vyznačenou peněžní sumu.

Směnka je definovaná svoji nominální hodnotou (např. 100 tis. Kč) a má svoji okamžitou hodnotu (např. 99,5 tis.) v daném dnu do splatnosti (rostoucí do výše nominální hodnoty v den splatnosti).

Rozdíl obou hodnot představuje tzv. diskont.

Směnečné bankovní úvěry

55

**eskontní úvěr, odvozeným je negociační úvěr
akceptační úvěr, odvozeným je ramboursní úvěr**

Eskontní úvěr

- krátkodobý komerční úvěr, který má určité zásady při jeho realizaci.
- představuje nákup směnky (eskont) od předložitele směnky, bankou (věřitel), před dobou její splatnosti se srážkou (diskontem).

Negociační úvěr

- Negociační úvěr se využívá podnikatelskými subjekty při zahraničních operacích.
- Předmětem operace je vystavení směnky dodavatele zboží pro odběratele, který zajistí u banky eskont směnky. Směnka je vystavena na dodavatele (banku).

Akceptační úvěr

- druh závazkového úvěru, kdy banka garantuje úhradu určitého závazku klienta. **Je založený na poskytnutí tzv. kreditu banky pro příjemce úvěru.**

Ramboursní úvěr

- základem je akceptace směnky bankou, kterou vystavuje vývozce.
- je spojen s pověřovacím listem banky k vývozci (beneficient), ve kterém se banka zavazuje k akceptaci a stanoví splatnost a podmínky kontraktu.

Krátkodobé úvěry

56

Ručitelský (avalový) úvěr

- **krátkodobý, komerční úvěr spojený s převzetím záruky bankou za závazek komitenta vůči třetí osobě.** Za poskytnutí avalu banka účtuje avalovou provizi jako procento ze zaručeného objemu.
- poskytované ručení jsou účelová a běžná jako celní záruky na úhradu cel dovozce, dopravní záruka na úhradu nákladů přepravce a zálohové garance.
- ručení má různou formu peněžního vkladu (vadia)
- kauce jako záruky poskytnuté kontrahentem dodavateli,
- bankovní záruky jako prohlášení banky na uspokojení věřitele do určité výše (záruka za splátky úvěru).

Lombardní úvěry

- lombardní úvěr je krátkodobý úvěr na pevnou částku s určitou dobou splatnosti proti zástavě.
- zástavy jsou movité, tržně obchodovatelné věci nebo práva (movité zástavy).

Revolvingový úvěr

- opakovaný bankovní úvěr určený k financování provozních potřeb
- je stanovený úvěrový rámec (pevný nebo proměnlivý) a termín splatnosti úvěru. Úvěrový limit je v časových intervalech pravidelně obnovován (měsíčně, čtvrtletně..).

Krátkodobé úvěry

57

Revolvingový úvěr je opakovaný bankovní úvěr určený k financování provozních potřeb.

- Pro revolving je stanovený úvěrový rámec (pevný nebo proměnlivý) a termín splatnosti úvěru
- Úvěrový limit je v časových intervalech pravidelně obnovován (měsíčně, čtvrtletně..)

Střednědobé a dlouhodobé bankovní úvěry

58

Střednědobé úvěry jsou determinované dobou jejich splatnosti, která je u bank různá (4 – 5 roků). Za dlouhodobé úvěry jsou považovány všechny ostatní úvěry s delší dobou splatnosti. Uvedeným úvěrovým obchodem bank se může stát kterýkoliv z krátkodobých úvěrů, pokud přesáhne dobu splatnosti krátkodobého úvěru a odpovídá tomu obsah úvěrové smlouvy.

Emisní půjčka

- úvěr poskytnutý na základě odkoupení dluhopisů (obligací), které dlužník emituje za účelem opatření finančních zdrojů.
- souvisí s úvěrovými zdroji většího objemu pro střednědobé a dlouhodobé financování.

Konsorciální úvěr

- Konsorciální úvěr je střednědobý nebo dlouhodobý investiční úvěr většího rozsahu.
- Mezi základní vlastnosti úvěru náleží finanční rozsah větší investiční povahy záměru.

Veřejné úvěry

Banka v pozici pověřence poskytuje prostředky veřejné instituce (státu) a spravuje finanční prostředky na základě vymezených dispozic, jsou vázány na úvěrové programy a podpory:

- veřejné úvěrové programy souvisí se strukturálními změnami, ochranou životního prostředí, podporou exportu, bytovou výstavbou a dalšími programy, které mají zajistit cíle hospodářské politiky vlády.
- veřejné podpory souvisí s převzetím záruk za úvěry nebo limitování výše úroků a příspěvek na úhradu úroků jako forma stimulace ekonomické aktivity podnikatelských subjektů.

Hypoteční úvěry

- hypoteční úvěr je vázaný úvěr na zástavu nemovitosti a hypoteční zástavní listy s dlouhodobou splatností

Spotřební úvěry

59

Krátkodobé spotřební úvěry

Dispoziční úvěr

- dispoziční úvěr je variantou kontokorentního úvěru.

Revolvingový úvěr

- revolvingový úvěr je opakovaný, převážně krátkodobý úvěr.
- revolvingový úvěr vzniká na základě úvěrového rámce běžného účtu.

Střednědobé a dlouhodobé spotřební úvěry

Splátkové úvěry

- splátkové úvěry jsou účelově vázané spotřebitelské úvěry.
- objem prostředků úvěru, doba splatnosti a úroková sazba závisí na bonitě dlužníka, účelu a zajištění úvěru proti úvěrovému popřípadě dalším druhům finančních rizik.
- splácení (umořování) úvěru s delší dobou splatnosti je obvykle tzv. anuitní.

Hypoteční úvěr

- obdoba úvěru pro právnické osoby s existencí hypotéky a finančních zdrojů získaných bankou emisí hypotečních zástavních listů.

Závazky a záruky bankovních obchodů

60

- Banka se v rámci bankovního obchodu zavazuje k určitému vztahu vůči subjektům obchodů.
- Banka provede sjednané plnění, pokud je neprovede klient a budou splněné dohodnuté podmínky bankovního obchodu.
- Záruky banky jsou likvidní produkty bankovních obchodů spojené s různou formou zajištění. Bankovní záruka je závazek banky k úhradě peněžní částky dle obsahu a podmínek záruční listiny.
- V mezinárodním bankovním styku se vychází z pravidel Mezinárodní obchodní komory v Paříži, které vymezují záruky do dvou skupin. Platební záruky (payment guarantee) je záruka banky za splnění platebního závazku klienta. Neplatební záruky jsou záruky bank za jiný než platební závazek.

Bankovní záruky mohou mít různou formu.

- záruka za nabídku (váadium, bid bond), je záruka banky vůči veřejně právní instituci, že podmínky veřejné soutěže v rámci realizace určitého státního programu budou splněny
- kauční záruka (performance bond) je záruka banky k zajištění kvality dodávky dodavatele
- akontační záruka (advance payment guarantee) je zajištění vyplacených záloh, nákladů u kupujícího při nedodání nebo nedodržení podmínek dodávek produkce
- záruka banky ve formě dokumentárního akreditivu (standby letter of credit - L/C), banka se zavazuje zaplatit za klienta proti předložení stanovených dokumentů, pokud tak neučiní dlužník

Zásady realizace úvěrových obchodů bank

61

1. Analýza subjektu a potřeba finančních zdrojů

Ekonomický subjekt na základě zjištění finanční situace provádí ekonomickou a finanční analýzu určité oblasti činnosti (obchod, služby, investice...) a zjišťuje potřebu zdrojů v časovém rozlišení, objemu a druhu nákladů své budoucí deficitní činnosti. Na základě analýzy vymezuje peněžní zdroje, záruky, druh úvěru a provádí výběr banky vzhledem na vedené bankovní účty a specifiku požadovaných úvěrových zdrojů.

2. Zahájení přípravy úvěru a jednání o úvěru

Podnikatelský subjekt zahajuje přípravu na požadovaný úvěr pověřením pracovníků vrcholového řízení a vymezením úvěrových potřeb. Předmětem jednání v bance jsou informace o finanční situaci subjektu (druh činnosti, obrat, ziskovost, podmínky rozvoje atd.) a úvěrových potřebách, výše úvěru, splatnost úvěru, účelu úvěru, možných zárukách a druhu úvěru. Jednání o úvěru může mít podobu opakované konzultace, výsledkem je převzetí příslušných formulářů banky pro písemné zpracování úvěru.

3. Žádost o úvěr

Žádost o poskytnutí úvěru obsahuje předepsané náležitosti, zejména údaje o předkladateli, požadovaný druh úvěru, objem a měnu úvěru, dobu splatnosti, způsob splácení úvěru, zajištění úvěru, účel úvěru. Subjekt předkládá podnikatelský záměr dle metodiky banky, údaje o ekonomické a finanční situaci, údaje o čerpaných úvěrech a obchodních spojeních s jinými bankami.

4. Analýza žádosti (zkouška způsobilosti) o úvěr

Bankovní specializovaný management zkoumá žádost z hlediska:

- úvěru schopnosti jako schopnosti subjektu uzavírat a plnit závazky
- úvěru hodnosti, dostát závazkům z poskytnutého úvěru a úroků

Zásady realizace úvěrových obchodů bank

62

5. Zajištění úvěru

Zajištění úvěru má zabránit ztrátám v případě platební neschopnosti klienta. Zajištění úvěru ve formě záruk, má umožnit bance uplatnit náhradu úvěrové a úrokové pohledávky. Kriteria zajištění vychází z předmětu zajištění (druh, hodnota ocenění, pravost, likvidační hodnota, náklady) a likvidity zajištění (zpeněžení), stability hodnoty, kontroly a právním možností.

6. Uzavření úvěrové smlouvy

Smlouva o úvěru obsahuje závazek banky poskytnout úvěr v určité výši, závazek dlužníka splatit jistinu a úroky dle splátkového plánu, úrokovou sazbu, účel úvěru, podmínky čerpání úvěru, sankční podmínky, zajištění úvěru a číslo úvěrového účtu

7. Splácení úvěru

Splácení úvěru je závislé na druhu úvěru, průběhu příjmů, potřeby provozního cyklu atd. Varianty splátek mohou být jednorázové, kdy proti poskytnutí úvěru ke dnu splatnosti dojde k úhradě jistiny a úroků nebo kombinované splácení, kdy termíny hrazení úroků (n-splátek) a splátka na jistinu jsou uhrazeny ke dnu splatnosti. Další možností je běžné splácení, splácení jistiny a úroků probíhá dle plánu v jediný nebo rozdílný den až do splatnosti nebo anuitní splácení, kdy splátka zahrnuje úrok a úmor úvěru a je konstantní.

8. Kontrola plnění úvěrových podmínek

Banka provádí ve stanovených termínech následnou kontrolu dodržení termínů splátek, dodržení účelu úvěru, finanční situaci klienta a plnění podmínek smlouvy. Banka při nedodržení smlouvy o úvěru přistupuje k různému řešení vzniklých problémů. Přichází v úvahu prolongace úvěru (pokračování v úvěru odloženou splátkou), dočasné zastavení čerpání úvěru, zmrazení úvěru, okamžité splacení úvěru, restrukturalizace dluhu nebo odklad splátek se sníženou úrokovou sazbou nebo realizace záruk.

**Alternativní
a
speciální obchody bank**

Vymezení alternativních a speciálních obchodů

64

Bankovními obchody jsou také obchody, které jsou označovány jako čisté obchody s bankovními službami. Typickým znakem těchto obchodů je, že mezi subjekty bank a podniků nevzniká vždy typický dlužnický a věřitelský vztah, jako v případě finančně úvěrových obchodů.

Za speciální a alternativní obchody bank považujeme:

- devizové obchody bank
- obchody s cennými papíry (investiční bankovníctví)
- alternativní, speciální finanční operace
- platební styk (národní a mezinárodní)
- přímé obchody (elektronické bankovníctví)

Základy devizových obchodů bank

65

Devizový trh

- je institut, kde na základě nabídky a poptávky různých ekonomických subjektů (bank a nebankovních subjektů) jsou obchodovány (prodej, nákup) různé zahraniční měny (devizy) za cenu (devizový kurz).
- je mezinárodní finanční institut, vytvořený z obchodů bankovních a nebankovních subjektů.
- zajišťuje transfer měny jedné národní ekonomiky do druhé prostřednictvím subjektů, kteří realizují převod finančních částek denominovaných do druhé národní měny.

Motivy bankovních subjektů

k realizaci obchodů na devizovém trhu jsou různé.

Obchody bankovních subjektů se realizují v segmentech devizového trhu.

Mezibankovní trh deviz (Interbank market), je neorganizovaný a neformální trh s konvertibilními měnami větších objemů (cca 1 mil. USD), který zahrnuje obchody centrální banky, komerčních a investičních bank.

Obchodní transakci deviz determinuje:

- nákupní kurz (BID price)
- prodejní kurz (ASK-OFFER price)
- kurzové rozpětí (BID-ASK spread) - rozdíl cen, je větší u méně likvidních měn, klesá s tržní likviditou. Rozpětí je různé u každého obchodního subjektu.

Na devizových trzích se realizují transakce promptní (spot) a termínované (př. forward, swap).

Devizová arbitráž bank představuje další zdroj výnosů bank.

Charakteristickým rysem spekulace je, že subjekt se snaží odhadnout budoucí vývoj devizového kursu.

Zajištění je operace, ve které banka pomocí devizové, úvěrové nebo depozitní operace uzavírá svoji devizovou pozici.

Do devizových operací bank vůči klientům patří vedení devizových účtů, zahraniční platební styk, obchodní služby v devizové oblasti (bankovní záruka, příslib a poskytnutí devizového úvěru atd.), eskont zahraničních směnek a další bankovní služby. Devizové obchody bank představují významný podíl všech obchodů bank.

Základy investičních obchodů bank

67

Investiční bankovníctví zahrnuje obchodní transakce, které jsou prováděny s cennými papíry, finančními deriváty a ostatními instrumenty finančních trhů.

Do investičního bankovníctví jsou zahrnuty **emisní obchody, vlastní a zprostředkovatelské obchody, depotní obchody, majetková správa, fúze a akvizice a investiční poradenství bank.**

Podmínky pro investiční činnost bank vznikaly zhruba ve druhé polovině 19. století, kdy banky pronikaly do nových oblastí emise akcií a dluhopisů a obchodování s cennými papíry.

Investiční obchody bank jsou obchody bankovních subjektů, které nakupují od veřejnosti, jiných bank a dalších účastníků finančního trhu vklady, emitují cenné papíry a obchody s cennými papíry alokují zdroje do střednědobých a dlouhodobých investic subjektů.

Investiční obchody bank se realizují pomocí investičních instrumentů, kterými jsou:

- **akciové instrumenty**
- **dluhové instrumenty**
- **finanční deriváty**
- **investiční bankovníctví a zajištění bankovní likvidity.**

Finanční deriváty

68

- **Forward a futures**, jako pevně sjednané kontrakty na budoucí prodej či nákup a nelze od takového kontraktu v budoucnosti ustoupit. Forwardové obchody jsou převážně obchodovány mimoburzovně (over the counter OTC), zatímco futures jsou standardizované burzovní obchody.
- **Opční kontrakty** - subjekt nakupující opci získává právo, nikoli však povinnost na uskutečnění určitého obchodu v budoucnosti za předem sjednaných a stanovených podmínek. Subjekt na opačné straně (prodávající) má však povinnost na požádání obchod provést. Podle typu instrumentu, na který se vztahují se dále rozdělují na několik druhů. Je patrné, že právě tyto instrumenty finančního bankovníctví jsou nejvíce používány k omezení kurzového rizika.
- **Swapové kontrakty** jsou používány v případě, kdy dochází k nesouladu peněžních toků (úrokových plateb) a existuje zájem dvou různých subjektů tyto toky zaměnit, přičemž oba toky se vztahují k určité částce kapitálu.
- **Pro investiční bankovníctví** mají uvedené instrumenty zásadní význam ve třech oblastech:
 - zajištění (hedging)
 - arbitráž
 - spekulace

Investiční bankovnictví a zajištění bankovní likvidity

69

V bankovních aktivech i pasivech se nachází položky, jejichž dobu splatnosti je banka schopna kontrolovat a naopak položky, které jsou z časového hlediska z pozice banky nekontrolovatelné. Mezi kontrolovatelné patří hotovost (aktiva), investice do cenných papírů (aktiva), termínované vklady (pasiva), depozitní certifikáty (pasiva) a obligace (pasiva). Podstatná část patří právě do oblasti investičního bankovnictví. Investiční bankovnictví bylo chápáno jako oblast hospodařící s přebytky banky. Poté, co se banka postarala o svá primární a sekundární aktiva a uspokojila úvěrové požadavky svých komitentů, orientovala svou pozornost na ostatní finanční investice.

V principu je investicí každý cenný papír, který netvoří součást sekundárních rezervních aktiv.

Emisní obchody

70

Příprava a umístění emise na primární trh.

Z hlediska formy jsou cenné papíry umístěny veřejně nebo soukromě.

Emisní proces sestává z několika částí, které mají různé projevy na výnosy banky:

- **poradenství**
- **příprava prospektu a registrace emise**
- **umístění cenných papírů**

Další obchody

71

Zprostředkovatelské obchody

- obchody, které subjekt cenných papírů provádí na vlastní nebo cizí účet

Fúze a akvizice

- jsou zaměřeny na převod rozhodujícího balíku akcií na určitého akcionáře

Depotní obchody a majetková správa

- ukládání cenných papírů u bank je v zahraničí běžnou záležitostí. Pro klienta má tato činnost řadu výhod v podobě zbavení se starostí s technickými detaily kolem obchodů a správy aktiv. Ukládání aktiv je možné provést způsoby do úschovy nebo do úschovy a správy. Při uschování banka cenné papíry opatruje a na požádání je vrátí
- majetková správa je zaměřena na řízení portfolií klientů. Obchody tohoto typu jsou založeny na svěrečenském vztahu, kdy klient postupuje své cenné papíry bance

Vlastní obchody bank

- jsou z pohledu likvidity a výnosů nejdůležitější investiční operací bank. Vlastní a zprostředkovatelské obchody a jejich realizace by měly být u bank velmi striktně odděleny, aby nedocházelo ke zneužívání informací

Alternativní obchody bank

72

Faktoringové operace bank

Faktoringová operace je financování splátkového obchodu bankou (faktoringovou společností). Faktoring je postoupení, odkoupení krátkodobých a opakujících se pohledávek.

Faktoringová operace je zahájena dodávkou a fakturací zboží (1), součástí operace je faktoringová smlouva s ověřením bonity dlužníka a prodej pohledávky (2) a zajištění pohledávky faktorem (3).

Funkce faktoringu jsou:

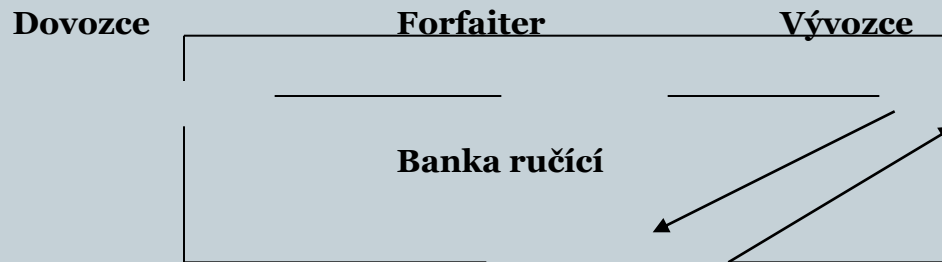
- garanční funkce souvisí s převzetím rizika za dodavatele (výnosem je faktoringová provize)
- úvěrová funkce souvisí s předfinancováním prodávajícího (výnosem je běžný úrok)
- správní funkce souvisí s vedením pohledávek, fakturací, inkasem, vymáhání atd.
- všechny mohou být využity současně.

Alternativní obchody bank

73

Forfaitingové operace

- Forfaiting je odkup jednotlivých, středně a dlouhodobých pohledávek.

Forfaitingová operace sestává z kontrakční fáze, přípravy dodávky a forfaitingu (1), následuje realizační fáze a pohledávky (2), banka poskytuje zajištěnou pohledávku (3), následuje prodej pohledávky (4) a inkaso pohledávky (5).

Druhy forfaitingu jsou:

- vývozní forfaiting (financování vývozce)
- dovozní forfaiting (financování dovozce)
- finanční forfaiting, (devizový směnečný úvěr a aval vlastní směnky bankou)

Alternativní obchody bank

74

Leasingové operace

pronájem věci za sjednanou leasingovou platbu (nájemné) na určitou dobu.

Druhy leasingových operací:

- leasing movitých věcí
- leasing nemovitých věcí
- leasing výrobce k stimulaci odbytu
- finanční leasing jako pronájem investičních předmětů
- zpětný leasing, postoupení vlastnictví k věci za platbu nájmu (zajištění likvidity)

Leasingová operace souvisí s oddělením vlastnictví a užíváním předmětné věci. Operace sestává s dodávkou předmětu určitému subjektu (1), prodejem předmětu druhému subjektu (2) a uzavřením leasingové smlouvy obou subjektů (3) a následují platby leasingových splátek (4).

Alternativní obchody bank

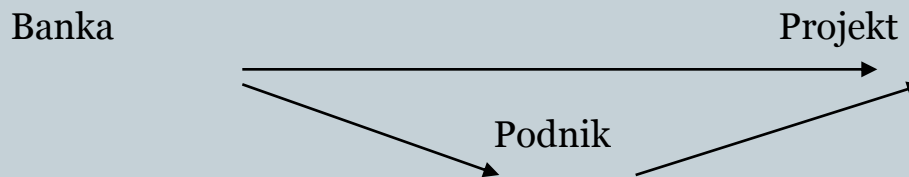
75

Projektové financování

- se realizuje v případě velkých a finančně náročných investičních projektů.

V zásadě jsou rozlišovány následující možnosti realizace:

- Příjemcem úvěru je samostatný subjekt, který projekt realizuje vlastními a cizími zdroji, za realizaci projektu a splatnost úvěru odpovídá projektová společnost
- Příjemcem úvěru jsou jiné subjekty, které vytváří společnost k realizaci projektu za použití vlastních a cizích zdrojů.

- Vlastnosti a základní princip projektování souvisí s rozdělením rizika realizace projektu a budoucího cash flow mezi více subjektů a splatností úvěru z budoucího příjmu projektu.
- **Za podstatné je považované oddělení podnikatelských subjektů od subjektů realizace projektu.**

Alternativní obchody bank

76

Rizikový kapitál – druhy rizikového kapitálu

- **předstartovní (zárodečné) financování** – financování vývoje nového výrobku, tržního průzkumu, výběru manažerského týmu atd. Dochází k němu tedy obvykle ještě před samotným vznikem společnosti. Představuje nejrizikovější typ investice, jakému odpovídá i příslušná míra zisku
- **startovní financování** – představuje investici do začátku činnosti firmy. Předpokladem je existence produktu i manažerského týmu, tržní průzkumy jsou v této fázi již známy
- **financování počátečního rozvoje** – znamená investici do podniku, který již v omezené míře funguje a má potenciál dalšího rozvoje. Rizikový kapitál se zde uplatňuje proto, že daný podnik nemá prostředky, kterými by mohl ručit za případný úvěr. Investiční riziko je zde částečně sníženo, přesto však zůstává relativně vysoké
- **rozvojové financování** – v tomto případě jde již o zaběhnutý podnik, který má potenciál pro další významnou expanzi (př. vybudování nové výrobní linky, tržní sítě v nových teritoriích atd...). Zde se riziko významně snižuje
- **záchranné financování** – je poskytnutí finančních prostředků nutných pro záchranu firmy. I zde je však podmínkou vstupu investora existence programu nebo projektu, který by po záchraně firmy nasměroval její vývoj na růstovou dráhu. Tento typ financování je často spojen s jinými typy kapitálu - např. manažerskými odkupy
- **náhradní financování** – představuje investici, která umožní nahrazení cizích zdrojů vlastním jměním z důvodu negativního zatížení společnosti nákladovými úroky

Základy platebního systému

Vymezení platebního styku

78

Platební styk bank je proces zprostředkování převodu peněz mezi subjektem dlužníka a věřitele. Předmětem platebního styku jsou peníze, které vystupují v hotovostní a bezhotovostní formě.

Platební styk (platební služby zahrnuje platby mezi subjekty

- hotovostní
- bezhotovostní

Platební styk z hlediska teritoria realizace a měny

- národní
- přeshraniční
- mezinárodní

Elektronické bankovníctví představuje elektronickou formu komunikace při řízení platebního styku a obchodování s bankovními produkty mezi bankami, bankou a klienty.

Hotovostní platební styk

79

Hotovostní platební styk je realizován mezi ekonomickými subjekty jako

- **Přímý platební styk**
- **Bankovní platební styk**
- **Mezibankovní platební styk**

Bezhotovostní platební styk

80

Podstatou bezhotovostního platebního styku bank je převod peněz, které jsou zaznamenány na účtech (účetní záznam peněz) peněžními surogáty (produkty, nástroje).

Bezhotovostní peníze jsou denně splatné pohledávky (tzv. vklady na viděnou).

Bezhotovostní peníze vystupují v dematerializované podobě, jedná se o převody platebních nároků znějící na peněžní obnosy.

Podmínkou bezhotovostního platebního styku je existence účtu pro platební styk, na kterém je vyjádřen stav příjmů a plateb:

- **debetní stav, saldo představuje úvěr, klient je dlužník**
- **kreditní stav, saldo představuje vklad, klient je věřitelem**

Bezhotovostní platby v Evropské unii

81

- **Euro**
- **SEPA**
- **Přeshraniční platební styk**
- **Mezinárodní platební styk**

Mezibankovní platební styk

82

Clearingové centrum

Platební systém bank probíhá prostřednictvím zúčtovacího centra. Clearing je vzájemné zúčtování pohledávek a závazků zúčastněných subjektů (bank). Korespondenční systém bank

Korespondenční systém bank je založený na přímém bankovním spojení dvou bankovních subjektů bezhotovostního platebního styku.

Korespondenční účty

- **nostro (ital.-naše) účet je otevřený účet u jiné banky**
- **loro (ital.-vaše) účet je korespondenční účet pro jinou banku**

Platební cesta se technicky realizuje pomocí SWIFT

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) společnost se sídlem u Bruselu (od r. 1973), pracuje na základě mezinárodních standardů a počítačové komunikační sítě. Sítě jsou složeny ze dvou operačních středisek v Evropě a USA a propojeny jsou do národních koncentrátorů.

Přeshraniční platební styk

- **V rámci EUR a SEPA**

Kriteria členění produktů platebního styku bank

83

Z hlediska platby a zajištění platebního styku jsou produkty:

- **platební, které jsou nositelem platby (hladké platy, dokumentární inkasa atd.)**
- **zajišťovací, které jsou aktivovány při neplnění závazků z platebního styku (bankovní záruky, směnky)**

Z hlediska banky jsou produkty závazkové a bez závazkové:

- **závazkové produkty jako abstraktní, kdy závazek banky je oddělen od kontraktu (např. dokumentární akreditivy)**
- **závazkové produkty jako akcesorické, kdy závazek banky je součástí kontraktu (např. platební záruky)**
- **bezzávazkové (např. hladký plat, dokumentární inkaso)**

Z hlediska vztahu dokumentace a realizace platby:

- **dokumentární, realizace platebního styku předpokládá předložení dokumentů (např. o dodávce zboží)**
- **nedokumentární, platební styk je přímo realizován**

Dokumenty platebního styku jsou vymezeny:

- **platební podmínkou, která vymezuje dobu, místo a způsob platby (popř. sankce a měnu)**
- **dodací podmínkou (parita), která určuje místo předání zboží, dokladů, pojištění atd.**

Dle charakteru dokumentů:

- **dokumenty dispoziční, vlastník dokumentu tímto zbožím může disponovat (převádět dokument)**
- **dokumenty legitimační, doložení plnění kontraktu (např. nákladní listy)**

Dle různé funkce jsou dokumenty inkasní, dopravní, skladovací, pojišťovací a pomocné

Produkty platebního styku

Hladké platby (bankovní převody)

Šeky

Platební karty

Dokumentární inkaso

Dokumentární akreditivy

Zajišťovací instrumenty platebního styku

Šeky

87

Šek je svoji formou cenný papír určený k oběhu. Šek zastupuje pohledávku jako určitá vymezená listina. Šek je proplacitelný na viděnou (při předložení).

Podstatné náležitosti šeků (vymezuje zákon šekový a směnečný č.191/50 Sb.):

- **označení šeku do textu listiny (šeková knížka)**
- **příkaz zaplatit zaručenou částku (označení měny)**
- **označení šekovníka (formulář vydává banka)**
- **místo, kde má být placeno**
- **datum a místo vystavení**
- **podpis výstavce**

Další náležitosti šeku je číslo šeku, číslo účtu výstavce (bankovní spojení), konstantní symbol (identifikace platby) a údaje o subjektu (osoby) k proplacení.

Pro šeky platí legitimační povinnost (prokázání totožnosti při předložení).

Lhůty k proplacení šeku jsou závislé na teritoriu použití:

- **národní platební styk do 8 dnů**
- **mezinárodní platby do 20 dnů**
- **kontinentální platby do 70 dnů**

Druhy šeků

88

Z hlediska subjektu výstavce jsou šeky:

- **soukromé**, výstavcem je nebankovní subjekt s účtem u banky (šekovník)
- **bankovní**, výstavcem šeku je banka a šekovníkem je druhá banka (pobočky)

Z šekového hlediska (komu je šek určen):

- **šek na jméno**, šek vystavený na určitou osobu
- **šek na řad** (order), šek vystavený na určitou osobu s převodem na jinou osobu (indosamentem).

Šek může znít i na výstavce (osobu šekově zavázanou)

- **šek** (rekta) na určitou osobu s omezením práva převodu doložkou
- **šek na doručitele** (au porteur), bez uvedení osoby, omezení osob k proplacení se zajistí tzv. křížováním (cros).

Platební karty

89

Z hlediska použití:

- **karty s odloženou platbou (Charge Card)**, po měsíčním soupisu provedených transakcí do určité doby (14 dnů) klient provede úhradu
- **kreditní, úvěrové karty (Credit Card)**, po soupisu transakcí může klient dále čerpat do sjednané výše, pozn. revolving (úročení progresivní)
- **debetní karty (Debit Card)**, platby zaúčtovány na účet, debet ihned uhrazen

Z hlediska vydavatele karty:

- banky a bankovní asociace (VISA, Eurocard, Master Card.....)
- finanční společnosti (American Express.....)
- obchodní společnosti,
- telekomunikace
- společnosti a další zejména mezinárodní společnosti

Z hlediska záznamu dat na kartě:

- magnetické s magnetickým záznamem jsou nejvíce používané, nízké náklady
- čipové obsahují mikročip s daty (identifikace, aktuální stav konta atd.)
- laserové karty (chytré - Smart Cards)

Z hlediska funkce a způsobu použití karty:

- šeková záruční karta, je určena jako doklad k šekům (př. eurošek)
- bankomatové karty určené k výběrům hotovostí v bankomatech
- univerzální karty určené k elektronickým a neelektronickým platebním transakcím
- elektronická platební karta, výběr v hotovosti nebo platba přes terminál (bezhotovostní)

Dle rozsahu služeb jsou platební karty:

- základní (Mass Card...)
- specializované (Business Card...)
- prestižní (Premier Card ...)
- výběrové (Platinum Card...)

Dokumentární inkaso

90

Platební, dokumentární instrument v mezinárodním platebním styku

Podstata dokumentárního inkasa:

- Dokumentární inkaso obsahuje příkaz prodávajícího (příkazce) vysílající bance. Příkaz, aby prostřednictvím inkasní banky, zajistila (inkasovala) u kupujícího (odběratele) určitou peněžní částku nebo jiné plnění na základě předání stanovených dokumentů

Banka přebírá odpovědnost za provedení inkasních úkonů:

- Riziko proti hladkému platu se snižuje (viz. obchod. zák.), odběratel disponuje zbožím až po jeho úhradě. Dokumentární inkaso neváže devizové prostředky banky

Dokumentární inkasa se řídí jednotnými mezinárodními pravidly.

- V platebním styku hrají významnou roli různé druhy dokumentů

Členění dokumentů

91

podle charakteru

- **dispoziční**
- **legitimační**

podle funkce

- **inkasní (obchodní faktura)**
- **dopravní (konosamenty, vydací list, říční, železniční, silniční a letecký nákladní list, speditérské potvrzení atd.)**
- **skladovací (potvrzení o převzetí zboží k uskladnění, skladní list)**
- **pojišťovací (pojistka, pojistný certifikát, protokol o škodě)**
- **pomocné (konzulární a celní faktura, osvědčení o původu, o kontrole zboží, o jakosti, vážní list).**

Vývozní - dokumentární inkaso

92

Platební instrument zahraničního styku, při kterém vydání zboží je vázáno na převzetí dokumentů a provedení úhrady (nebo jiné plnění) odběratelem

Využití a důsledky

Dokumentární inkaso při vývozu se váže na rizika dodání zboží novým partnerům v zahraničí (právní, politické) a zboží není na seznamu omezených produktů (restrikce importu). Používá se při zajištění platby s nižšími náklady. Banka vývozce je vystavena administrativním úkonům a zajištění banky dovozce. Splnění inkasních podmínek je závislé jen na kupujícím a inkasní pohledávka je pohledávka prodávajícího

Dovozní - dokumentární inkaso

93

Představuje postup banky při přijetí dokumentů a přijatých instrukcí příkazce k zajištění plnění. Základem importního dokumentárního inkasa je obsah příkazu k inkasu a průvodních dokumentů

Vydání dokumentů je vázáno na druh plnění a splatnost:

- vydání dokumentů proti zaplacení ihned při předložení dokladů, s odloženou splatností nebo k určitému termínu
- vydání dokumentů proti akceptaci směnky odběratelem se splatností při předložení (na viděnou), splatnost po datu vystavení nebo k určitému termínu
- vydání dokumentů proti částečnému platu a akceptaci směnky, kombinace

Využití dokumentárního inkasa

Dovozní dokumentární inkaso

- dovozce určuje dobu splatnosti, platba je zajištěna přijetím dokumentů a povinnost úhrady vzniká s vlastnictvím zboží

Vývozní dokumentární inkaso

- vývozce musí předem uhradit náklady výroby a přepravy, nepřevzetím dokumentů vznik dalších nákladů u vývozce a také dovozce nemá možnost ověřit kvalitu zboží

Dokumentární akreditivy

94

Dokumentární akreditiv je písemný závazek banky vystavený na základě žádosti kupujícího (příkazce), že poskytne určité plnění prodávajícímu (beneficient), pokud budou splněny akreditivní podmínky.

Realizace dokumentárního akreditivu sestává z fází:

- stanovení podmínek, obsahu dokumentů a lhůt dokumentárního akreditivu je součástí přípravy kontraktu, kterého se účastní kupující, prodávající a banka příkazce.
- otevření akreditivu na žádost kupujícího o vystavení akreditivu bankou ve prospěch prodávajícího. Dochází k předání údajů (jména, adresy, bank.spojení...) na formulář akreditivu banky. Nastává přesné vymezení akreditivu (druh, splatnost, objem, výplata v hotovosti - směnka,...) a jsou vymezeny dokumenty (dopravní, pojistné, účetní a finanční, další např. zboží) a doplňující údaje (zpráva o dodání zboží atd.).
- realizace akreditivního obchodu a kontrola sjednaných podmínek bankou, následuje předání akreditivních dokumentů korespondenční bance a provedení sjednaného plnění (platba v hotovosti, akcept směnky atd.).

Formy dokumentárních akreditivů

95

- **Odvolatelný akreditiv je odvolatelný bankou nebo kupujícím do doby splatnosti.**
- **Neodvolatelný akreditiv je závazek otevírající banky poskytnout plnění (lze odvolat se souhlasem všech subjektů).**
- **Potvrzený akreditiv, potvrzující banka přebírá závazek za plnění, obě banky jsou zavázány společně k beneficiantovi.**
- **Nepotvrzené akreditivy, plnění na straně otevírající banky proti předloženým dokumentům**
- **Krytý akreditiv, korespondenční banka požaduje platbu při otevření akreditivu.**
- **Nekrytý akreditiv, platba nastává až po otevření akreditivu.**

Druhy akreditivů jsou

Z hlediska plnění vůči beneficiantovi

- **Dokumentární akreditiv na viděnou (vista)**
- **Remboursní akreditiv (akceptační, směnečný)**
- **Akreditiv s odsunutou platbou (deferred payment)**
- **Akreditiv RC (red clause - červená doložka)**

Z hlediska transakce dokumentárních akreditivů (DC)

- **Revolvingový akreditiv**
- **Permanentní akreditiv**
- **Převoditelný akreditiv**
- **Reexportní akreditiv DC (back-to-back)**
- **Záruka banky ve formě DC (stand by)**

Zajišťovací instrumenty platebního styku

96

Směnky

- **akceptace směnky**, dlužník se zavazuje zaplatit stanovenou částku v den splatnosti označené osobě
- **reakceptace směnky**, dlužník souhlasí s novou akceptací v prodloužené době splatnosti
- **náhrada směnky za směnku** v držení zahraniční banky, předložení k nové akceptaci
- **protest směnky pro neakceptaci**
- **eskont směnky**, převod práv odkupem na banku
- **forfaiting**, odkup směnky bez postihu
- **uložení do depozita**
- **umoření při ztrátě směnky**

Bankovní záruky- rozeznáváme

- **Platební záruky** (aval směnky, záruka za zaplacení zboží, leasingových splátek, proplacení směnek...).
- **Neplatební záruky** (vadium, kauce, celní záruka...).
- **vystavující banka**, vystavuje záruku na základě instrukcí příkazce
- **avizující banka**, přejímá od druhé banky záruku a nepřejímá na sebe závazek
- **potvrzující banka** přímo potvrzuje záruku a přejímá závazek za klienta k vystavení záruky.
- **Z hlediska vystavující banky jsou záruky** kryté vázané na peněžní prostředky na účtu
- Nepřímé záruky vznikají na základě banky příkazce, která sama dává příkaz bance beneficianta a nekryté záruky jsou záruky, které mohou být vyrovnány prostředky banky.
- **Záruky z hlediska vztahu k produktu realizace jsou akcesorické a abstraktní.**
- **Záruky z hlediska zajištění jsou platební**, kdy je závazek dlužníka k peněžitému plnění (dokumentární inkaso...) **a neplatební**, závazek banky ke splnění podmínek (kauční záruka...).
- **Indemnita(/slib odškodnění)**
- **Cese bankovních záruk**

Elektronické bankovníctví

Elektronické služby bank
Komunikace a prostředky elektronického bankovníctví
Elektronická správa účtů
Elektronický platební styk bank
Elektronické bankovníctví v ČR

Elektronické služby bank

99

- **Prezentace a poskytování informací bank**
- **Zprostředkování bankovního styku**
- **Uzavírání kontraktů**
- **Zabezpečení operací**
- **Význam elektronického bankovníctví**

Komunikace a prostředky elektronického bankovníctví

- **Telefonní komunikace “Phonebanking”**
- **Prostředky výpočetní techniky “Homebanking”**
- **Použití terminálů**
- **Elektronická správa účtů**

Elektronický platební styk bank

101

- **Platby pomocí karet**
- **Banka jako zprostředkovatel elektronických obchodů**

Elektronické bankovníctví v ČR

102

Banky v bankovní soustavě lze rozlišit z určitého hlediska na elektronické, klasické a kombinované. Čistě internetové banky již téměř nepotřebují “kamenné” pobočky. Klasické banky se elektronickým bankovníctvím zabývají a usilují o elektronické přístupy komunikace .

Děkuji Vám za pozornost

Ing. Jan Krajíček, Ph.D.
Telefon: 549 495 363
Mail: krajicek@econ.muni.cz

103